

תוכן עניינים

מבוא	3
פרק א': המזכר של מקולי כאינדיקטור לשינוי המדיניות הבריטית	7
פרק ב': שינוי במערכת השלטון	12
פרק ג': השלכות על כלכלת הודו	16
פרק ד': חינוך – השכלה או שימור פערים	18
סיכום	23
ביבליוגרפיה	26

מבוא

בעבודה הנוכחית, ברצוני לנסות ולבחון את התמורות שחלו בהודו, בעקבות הגעתם של הבריטים.

התמורות באו לידי ביטוי במספר הביטים מדיניים: אופן ראיית התרבות המקומית ע"י הבריטית והשלכה על אופן ראיית ההודים את עצמם; שינויים שחלו במערכת השלטון, לאורך תקופת השלטון הבריטי; השלכות מדיניות הבריטים על כלכלת הודו ולבסוף גישת הבריטים לחינוך בהודו, והשלכותיה בפועל. בחלק המבוא אציג גם סקירה קצרה של הרקע ההיסטורי של הודו, בהתייחס לתקופה בין המאה ה-16 למאה ה-20. מטרת הסקירה הנה לתת הכרות ראשונית כללית לגבי התפתחות השליטה הבריטית על הודו. את תקופת השליטה הבריטית על הודו ניתן לחלק לשלוש תקופות עיקריות.

השליטה הבריטית בתת היבשת הודו התרחשה בפועל משנת 1612 ועד לשנת 1947. את שלטון הבריטים על הודו ניתן לחלק לשלוש תקופות היסטוריות עיקריות: תקופת שלטון חברת הודו המזרחית הבריטית (1612-1757), שלטון חברת הודו המזרחית בהודו (1757-1858) ותקופת הראג' הבריטי (1858-1947).¹ התקופה הראשונה, בין 1612 ועד לשנת 1757 בלטה בעיקר בתחילת השליטה של חברת הודו המזרחית בראשית המאה ה-17.² החברה הייתה ארגון כלכלי עצמאי שמומן באופן פרטי וביקש לגרוף רווחים באופן פרטי. השלטון הבריטי העניק לחברה מונופול מלא על כל המסחר על הודו, למשך 250 שנה.³ במקומות בהן שלטה החברה, הוקמו מושבות בריטיות מבוצרות אשר נשלטו בפועל על ידי צבא שכירים מעורב. התקופה השנייה, אשר ארכה משנת 1757 ועד ל-1858 מתאפיינת בהפיכת החברה לשליט היחיד באזור בנגל.⁴

¹ Vahe Baladouni, "Accounting in the Early Years of the East India Company". *The Accounting Historians Journal*. The Academy of Accounting Historians, 1983, 10 (2): 67.

² Vahe Baladouni, "Accounting in the Early Years of the East India Company". *The Accounting Historians Journal*. The Academy of Accounting Historians. (india, 1983) 10 (2): 70

³ Ibid, 73.

⁴ Gerald Bryant "Officers of the East India Company's army in the days of Clive and Hastings". *The Journal of Imperial and Commonwealth History*. (London, 1978). 6 (3): 55

ב 1773 חוקק פרלמנט הבריטי **חוק הסדרת הפעילות של "חברת הודו המזרחית"**. החוק קבע עליונות של כללי המשפט הבריטי ומינני שופטים והוגדר תפקיד המושל הכללי ומעמד המושלים בפרובינציות- הכפופים לו⁵. למרות השלטון של חברת הודו המזרחית ב-1784 נחקק "**חוק הודו**"⁶ שהעניק לממשלה הבריטית אחריות לנעשה בהודו, כי הממשלה לא יכלה להשאיר פיקוח על מדינה שלמה, בידיים פרטיות. לתפקיד מושל כללי של בנגל מונה וורן הייסטינגס (1774-1785) אשר ניצל את הניגודים בין הכוחות ההודיים והפך את השלטון הבריטי לאימפריה הודית-בריטית⁷.

התקופה השלישית אשר התרחשה בין השנים 1858-1947. בשנת 1818 ניצחו הבריטים את האימפריה המרתית אשר לאחריה הפכו הבריטים להיות השליטים היחידים והבולטים ברובה הגדול של הודו. ב 1857, פרץ מרד גדול של חיילים שכירים הודיים של צבא חברת הודו המזרחית. הרקע למרד הייתה שמועה, כי משתמשים למשיחת כדורי רובים בשומן חזיר – הסעיר את המוסלמים או בקר – הסעיר את ההינדים. המרד התפשט והפך לרציחה המונית בין הודים לאנגלים.

המרד היה, בעיני הממשל הבריטי, הוכחה לאפיסת כוחות של החברה. לאחר 258 שנות פעילות, ב 1858 פורקה "חברת הודו המזרחית" וכל רכושה, התחייבויותיה, חוזה, עברו לידי הממשלה הבריטית⁸. במהלך תקופת ההראג' הבריטי מונה מזכיר מדינה לעינייני הודו, שר בממשלה בריטית ואחראי לפני הפרלמנט, וסייעה לו מועצה בת 15 חברים ממונים. בהודו- ראש השלטון היה משנה למלך, כפוף לשר לענייני הודו. 60% מהשטח בהודו היה תחת כיבוש בריטי ישיר, בהנהלת מושלים בריטיים, שלגביהם שימש המשנה למלך מושל כללי. 40% מהשטח, שכלל רבע מהאוכלוסייה- נוהלו בתור מדינות עצמאיות בידי מאות נסיכים, להם נשארה עצמאות פנימית, תמורת הכרה ב"ריבונות עליונה" של הכתר הבריטי, כאשר המשנה למלך משמש כנציגו. בשנת . מקולי היה סבור כי יש לשפר את

⁵ Gerald Bryant "Officers of the East India Company's army in the days of Clive and Hastings". *The Journal of Imperial and Commonwealth History*.(London, 1978). 6 (3): 57

⁶ Oak, Mandar, Anand V. Swamy. "Myopia or strategic behavior? Indian regimes and the East India Company in late eighteenth century India." *Explorations in economic history* (india, 2012). 355

⁷ Ibid., 355

⁸ P Lawson "The East India Company: A History". (Routledge.England, 2014).